

DE LICHTWACHTERS

Emma Stonex

De lichtwachters

Vertaald door Harm Damsma en Niek Miedema

Nieuw Amsterdam

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Deze uitgave is mede tot stand gekomen met een subsidie van het
Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *The Lamplighters*. Uitgeverij Picador,
imprint van Pan Macmillan, Londen

© 2021 Emma Stonex Ltd

© 2021 Nederlandse vertaling Harm Damsma en Niek Miedema /

Uitgeverij Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagbeeld © CIA Illustrations

NUR 302

ISBN 978 90 468 2672 0

www.nieuwamsterdam.nl

Voor IFTS en KMS

Kanttekening van de auteur

In december 1900 verdwenen drie vuurtorenwachters uit een vuurtoren op het afgelegen rotseilandje Eilean Mòr, dat deel uitmaakt van de Buiten-Hebriden. Zij heetten Thomas Marshall, James Ducat en Donald MacArthur. *De lichtwachters* is geïnspireerd op en geschreven in respectvolle herinnering aan die gebeurtenis, maar is wel een fictieve geschiedenis, wat betekent dat het leven en het karakter van de hoofdpersonen geen enkele overeenkomst vertonen met die van bovengenoemde mannen.

*Wij keken zwijgend naar de deur,
Elk met een angstig voor gevoel.
Daarachter wachtte ons het doel,
Gehuld in duister, zonder kleur.*

Uit 'Flannan Isle' van Wilfrid Wilson Gibson

*Twee verschillende mensen.
Ik ben heel lang twee verschillende mensen geweest.*
Uit *Lighthouse* van Tony Parker

I

1972

I

Vervang

Wanneer Jory de gordijnen opentrekt, is het buiten al grijsig licht. Op de radio draaien ze een liedje dat hij half en half kent. Hij luistert naar het nieuws, over een meisje dat vermist wordt en voor het laatst is gezien bij een bushalte, ergens in het noorden. Hij neemt een slok uit een mok bruine thee. De arme moeder is één brok ellende, nou ja, dat is logisch. Kort haar, kort rokje, grote ogen, zo stelt hij zich het meisje voor, rillend van de kou, en een verlaten bushalte, waar iemand had horen te staan, zwaaiend of verdrinkend, en de bus trekt op en rijdt door, want ja, weet die veel, en de bestrating glinstert in de zwarte regen.

De zee is kalm en vertoont de glasachtige glans die ze altijd heeft als het gestormd heeft. Jory zet het raam open en de frisse lucht is haast tastbaar, alsof je hem kunt opeten, hij tinkelt tussen de vissershuisjes als een ijsblokje in een glas whisky. Niets ruikt als de zee, er is geen geur die er zelfs maar bij in de buurt komt: zilt, zuiver, als azijn die zo uit de ijskast komt. Vandaag is het doodstil. Jory kent zowel bulderende zeeën als zwijgende zeeën, deinende zeeën en spiegelgladde zeeën, zeeën waarop je het gevoel hebt dat je boot de laatste stuiptrekking van het mensdom is op een golfslag zo vastberaden en verbolgen dat je gaat geloven in dingen waar je niet in gelooft, bijvoorbeeld dat de zee iets is wat zich halverwege tussen hemel en hel bevindt, of wat er daarboven dan ook maar mag zijn of zich daarbeneden schuilhoudt. Een visser heeft ooit eens tegen hem gezegd dat de zee twee gezichten heeft. 'En die moet je allebei aanvaarden,' zei hij, 'het goede zowel

als het kwade, en geen van tweeën mag je ooit de rug toekeren.’

Vandaag is de zee hun voor het eerst sinds tijden goedgezind. Daarom gaan ze het vandaag doen.

Hij is degene die bepaalt of de boot uitvaart of niet. Zelfs als de wind om negen uur gunstig staat, wil dat nog niet zeggen dat hij ook om tien uur nog gunstig is, en aan de hand van de situatie in de haven – stel dat de golven daar meer dan een meter hoog zijn – kan hij schatten dat ze om de toren heen zo’n tien meter hoog zullen zijn. Wat het aan de kust is, kun je bij de vuurtoren met tien vermenigvuldigen.

De nieuwe bezorger is een jaar of twintig, heeft geelblond haar en een bril met dikke glazen. Daardoor lijken zijn ogen klein en schichtig. Hij doet Jory denken aan iets wat in een kooi wordt gehouden en in zaagsel leeft. Hij staat op de steiger in zijn ribbeltjesbroek met wijde pijpen, waarvan de gerafelde uiteinden zwart zien van het rondspoelende zeewater. Het is nog vroeg en dus rustig op de kade; er loopt alleen iemand die de hond uitlaat en er wordt een melkkrat uitgeladen. Het is de ziellose tijd tussen kerst en Nieuwjaar.

Jory en zijn bemanning dragen de spullen die de jongen gebracht heeft aan boord – de bekende rode dozen van Trident met voor twee maanden kleren, etenswaren, vers vlees, fruit, echte melk (geen melkpoeder), een krant, een doos thee en Golden Virginia-shag – en sjorren ze met touwen vast, waarna ze de containers met waterdicht zeildoek afdekken. De vuurtorenwachters zullen blij zijn: ze hebben het de afgelopen vier weken moeten doen met hachee uit blik en wat er op de voorpagina van de *Mail* stond op de dag van het laatste vervang.

In de ondiepte boert het water, dat slurpend en zuigend om de boorden van het schip heen spoelt, zeewier op. De jongen klimt met zijn natte gypies aan boord, waarbij hij zich angstvallig als een blinde aan de zijanten vasthoudt. Onder zijn ene arm heeft hij een met een touwtje dichtgebonden pak waar zijn eigen spullen

in zitten: boeken, een cassetterecorder, bandjes, van alles waarmee hij de tijd hoopt door te komen. Waarschijnlijk is hij student; Trident heeft tegenwoordig veel studenten in dienst. En dan schrijft hij vast muziek, dat is vast zijn ding. En dan denkt hij daarboven in het lichthuis dat dit het leven is. Ze moeten allemaal wat omhanden hebben, vooral op de vuurtorens in zee, ze kunnen niet de hele tijd de trappen op en neer rennen. Jory had lang geleden een vuurtorenwachter gekend die ontzettend handig was en scheepjes in flessen knutselde. Daar was hij elke dag dat hij op de toren was mee bezig en als hij klaar was zagen ze er schitterend uit. Maar toen hadden ze televisie gekregen, en daarna had de man de hele boel weggegooid, doodleuk alle spullen het raam uit gekieperd, zo de zee in, en van toen af aan had hij in zijn vrije tijd alleen nog maar naar het kastje zitten gluren.

‘Doet u dit werk al lang?’ vraagt de jongen. Jory zegt: ‘Ja, al langer dan jij oud bent.’ ‘Ik was bang dat het er niet meer van zou komen,’ zegt de jongen. ‘Ik zit al vanaf dinsdag te wachten. Ik zat al die tijd in het dorp in pension, en dat was prima hoor, maar nou ook weer niet zo geweldig dat ik daar nog veel langer had willen blijven. Elke dag keek ik naar buiten en dan dacht ik: komt het er ooit nog eens van? Wat een ontzettende storm was dat. Nou moet ik wel zeggen dat ik niet weet hoe het daar straks is als het nog eens zo gaat stormen. Ze zeiden dat je pas weet wat een storm is als je er eentje op zee hebt meegemaakt en je het gevoel hebt dat de vuurtoren elk moment kan instorten en meegesleurd kan worden.’

Nieuwelingen doen niks anders dan kletsen. Dat komt van de zenuwen, denkt Jory. Ze zien op tegen de overtocht en zijn bang dat de wind draait, wat dan? Ze zitten in over de landing, zien op tegen de mannen op de vuurtoren en vragen zich af of ze het een beetje met hen zullen kunnen rooien en of de baas van het spul een geschikte vent is. Het is nog niet de vuurtoren van deze jongen, en dat zal het waarschijnlijk ook nooit worden. Surnumerairs komen en gaan, nu eens naar een vuurtoren op het land, dan weer naar eentje in zee, ze schieten heen en weer door het land als een

balletje in een flipperkast. Jory heeft er tientallen gezien, die stonden te trappelen om te beginnen, helemaal in de ban van de romantische ideeën over het werk, maar zo romantisch is het niet. Drie mannen alleen op een vuurtoren midden in zee. Daar is niks bijzonders aan, helemaal niks, gewoon drie mannen en een hele hoop water. Je moet ertegen kunnen om de hele tijd opgesloten te zitten. Eenzaamheid. Isolement. Eentonigheid. Mijlenver in de omtrek niks anders dan zee en nog eens zee. Geen vrienden. Geen vrouwen. Alleen die andere twee kerels, dag in, dag uit, en nooit kun je ze een keertje slijten, je zou er hartstikke gek van kunnen worden.

Het gebeurt heel vaak dat je dagen moet wachten voor je kunt wisselen, soms zelfs weken. Ooit had hij iemand gehad die daar vier maanden aaneen had vastgezeten voor hij kon worden afgelost.

‘Je went vanzelf aan het weer,’ zegt hij tegen de jongen.

‘Dat hoop ik.’

‘En je zult niet half zo pissig zijn als de stakker die naar de vaste wal moet.’

Op het achterdek staan zijn bemanningsleden in een groepje bij elkaar. Ze kijken met een zwaarmoedige blik uit over zee en voeren al rokend een grommelig gesprek. Hun klamme vingers doorweken hun sigaretten. Ze zouden zo op een somber zeegezicht geschilderd kunnen worden, met ruwe, dikke halen olievert. ‘Waar wachten we nog op?’ roept een van hen. ‘Straks keert het tij, heb je dat soms liever?’ Bij hen staat ook de monteur die de radio weer aan de praat moet zien te krijgen. Normaal gesproken hebben ze op de dag van het vervang al een keer of vijf contact met de vuurtoren gehad, maar door de storm is de verbinding uitgevallen.

Jory dekt de laatste dozen af en start vervolgens de motor. Ze vertrekken. De boot deint en danst als een badeendje op de golfjes. Een zwerm meeuwen zit te ruziën op een met kokkels bezaaide klip, een blauwe treiler puft lusteloos landwaarts. Naarmate de kustlijn vervaagt wordt het water woeliger, met opspattende groene golven met opschuimende en weer aflopende kammen. Verder

weg vloeien de kleuren donker uit, wordt de zee geelbruin en de lucht onheilspellend grijs. Het water botst en klotst tegen de boeg en slierten zeeschuim komen bovendrijven en verspreiden zich. Jory kauwt op een sjekkie dat in zijn zak is geplet, maar nog net zo'n beetje te roken is; zijn ogen zijn op de horizon gericht, zijn mond zit vol rook. Zijn oren doen zeer van de kou. In de vaalbruine weidsheid boven hem cirkelt een witte vogel.

In de nevelige verte kan hij vaag de Maiden onderscheiden, een eenzame naald, waardig, afgezonderd. Ze bevindt zich vijftien zee-mijl uit de kust. Vuurtorenwachters hebben dat, naar hij weet, het liefst, dat ze niet zo dicht bij het vasteland zijn dat je dat vanaf de voorsprong kunt zien en de hele tijd aan thuis wordt herinnerd.

De jongen is met de rug naar haar toe gaan zitten, een rare manier om te beginnen, vindt Jory, met je rug naar dat waarheen je onderweg bent. Hij kijkt bezorgd naar een schram op zijn duim. Zijn gezicht ziet er zacht en ziekelijk uit, alsof het zijn vuurdoop is. Maar elke zeeman moet zijn zeebenen vinden.

'Wel eens eerder op een vuurtoren gezeten, jong?'

'Ik heb op Trepose gezeten. En later op St Catherine's.'

'Maar nooit op een vuurtoren in zee.'

'Nee, nooit op een vuurtoren in zee.'

'Je moet er wel tegen kunnen,' zegt Jory. 'En je moet ook met mensen overweg kunnen, van wat voor slag ze ook zijn.'

'O, dat zal wel loslopen.'

'Tuurlijk. De hoofdlichtwachter is een fijne kerel, dat helpt enorm.'

'En de anderen?'

'Ik heb gehoord dat je moet uitkijken voor zijn surnummerair. Maar die is zo'n beetje van jouw leeftijd, dus jullie zullen het wel met elkaar kunnen vinden.'

'Wat is er dan met hem?'

Jory moet lachen om de gezichtsuitdrukking van de jongen. 'Maak je daar maar niet druk om. Er doen bij de dienst altijd allerlei verhalen de ronde, en die zijn lang niet allemaal waar.'

Onder hen deint en kolkt de zee, in duistere golfslag, klotsend en botsend, want de wind haalt weer iets aan en scheert over het water, waardoor het oneffen, puisterig wordt. Bij de boeg stuift het water spattend omhoog en de golven worden zwaar en geheimzinnig diep. Toen Jory klein was gingen ze vaak met de veerboot van Lymington naar Yarmouth en dan keek hij aan dek altijd over de reling en vroeg hij zich verbaasd af hoe de zee dit zo stilletjes voor elkaar kreeg, zonder dat je het echt zag, dat het rif wegviel en het land verdween, zodat je, als je in het water viel, wel een meter of dertig wegzonk. Tussen gepen en hondshaaien, vreemde, gezwollen, glinsterende vormen met zachte, tastende tentakels en ogen als gemarmerde knikkers.

De vuurtoren komt dichterbij, een streep wordt een paal, een paal wordt een vinger.

‘Daar is ze. De Maiden Rock.’

Inmiddels kunnen ze aan de voet van de vuurtoren de plekken onderscheiden waar de zee hem heeft aangevreten, de littekens die de Maiden heeft opgelopen door het ruwe weer dat haar tientallen jaren heeft geteisterd. Hoewel hij het inmiddels al heel veel keren heeft gedaan, bekruipt Jory, als hij de koningin aller vuurtorens nadert, altijd een bepaald gevoel. Hij voelt zich terechtgewezen, nietig, misschien zelfs een beetje bang. De Maiden, een vijftig meter hoge zuil van victoriaans bouwvernuft, rijst bleek en overweldigend op tegen de horizon, een stoïcijns bastion van zekerheid voor zeelieden.

‘Ze was een van de eerste,’ zegt Jory. ‘Achttindrieënnegentig. Heeft twee keer in puin gelegen voordat ze eindelijk haar kous konden aansteken. Ze zeggen dat ze bij zwaar weer een bepaald geluid maakt, als van een huilende vrouw, als de wind tussen de rotsen door giert.’

Steeds meer details worden vanuit het grijs zichtbaar: de ramen van de vuurtoren, de betonnen ring van de voorsprong, het smalle spoor van ijzeren sporten dat naar de toegangsdeur leidt en dat bekendstaat als het hondentrappetje.

‘Kunnen ze ons zien?’

‘Onderhand wel.’

Maar terwijl Jory dat zegt, kijkt hij of hij ergens het figuurtje ziet dat hij verwacht had op de voorsprong te zullen zien staan om hen op te wachten, de hoofdlichtwachter in zijn blauwe uniform en met zijn bijbehorende witte pet op, of diens ter begroeting zwaaiende eerste lichtwachter. Die hebben al vanaf zonsopkomst het water in de gaten gehouden.

Met enige argwaan bekijkt hij de heksenketel rond de voet van de vuurtoren om uit te maken hoe hij die het beste kan naderen, of hij het schip vooruit of achteruit zal aansturen, of hij het zal verankeren of niet. Ijskoud water slaat over een verzonken wirwar van rotsen; wanneer de zee aanzwelt verdwijnen de rotsen, als ze terugwijkt komen ze tevoorschijn als zwarte, glinsterende maaltanden. Van alle vuurtorens kom je bij de Bishop, de Wolf en de Maiden het moeilijkst van boord, en als hij moest kiezen bij welke het het allermoeilijkst is, zou hij zeggen dat de Maiden met de eer gaat strijken. Volgens een oude zeemanslegende is ze gebouwd op de kaken van een fossiel zeemonster. Tientallen zijn gestorven bij de bouw en het rif heeft voor menige uit koers geslagen zeeman het einde betekend. Ze houdt niet van buitenstaanders, ze verwelkomt niet graag mensen.

Maar hij heeft nog altijd geen van beide vuurtorenwachters gezien. Ze krijgen deze jongen niet eerder dan dat er iemand bij het ontschepingsmechaniek staat. Daar gaat hij, vanwege de enorme deining, het ene moment drie meter omhoog en het volgende drie meter omlaag, en als hij het uit het oog verliest breekt zijn touw en wacht zijn man een koud bad. Het is linke soep, maar ja, zo is dat nu eenmaal bij vuurtorens in zee. Voor een landrot is de zee evenredig genoeg, maar Jory weet dat ze niet evenredig is: ze is wispelturig en onbetrouwbaar, en als je haar haar gang laat gaan, neemt ze je te grazen.

‘Waar zijn ze?’

Hij hoort de roep van zijn stuurman nauwelijks boven het lawaai van het opspattende water.

Jory gebaart dat ze om de toren heen moeten varen. De jongen ziet groen van ellende. De monteur ook. Jory zou ze gerust moeten stellen, maar hij is er zelf niet al te gerust op. In alle jaren dat hij nu al bij de Maiden komt, heeft hij de toren nog nooit achterlangs benaderd.

Voor hen rijst de vuurtoren in zijn volle lengte op, één blok graniet. Jory kijkt met gestrekte hals naar de toegangsdeur, een kleine twintig meter boven het water, van massief staal en tergend gesloten.

Zijn bemanning maakt misbaar: ze roepen naar de lichtwachters en blazen op schrille fluitjes. Verderop, nog hoger in de lucht, loopt de toren spits toe, en de lucht op haar beurt kijkt neer op hun kleine scheepje, dat heen en weer wordt geslingerd tussen hoop en vrees. Daar heb je die vogel weer, die hen vanaf dat ze uitvoeren is gevolgd. Alsmar rondcirkelelend roept ze een boodschap die ze niet begrijpen. De jongen leunt overboord en staat zijn ontbijt af aan de zee.

Ze rijzen en dalen, en ze wachten, wachten.

Jory kijkt omhoog naar de vuurtoren, die in zijn volle omvang oprijst uit zijn eigen schaduw, en het enige wat hij hoort is het geluid van de golven, het gedreun en het gekletter van opspattend water, de slurp- en zuiggeluiden van de rotsen, en het enige waar hij aan kan denken is het vermiste meisje over wie ze het vanmorgen op de radio hadden, en aan de bushalte, de verlaten bushalte, en de niet-aflatende slagregen.

Raadselachtige affaire op vuurtoren

The Times, zondag 31 december 1972

Trident House is verwittigd van de verdwijning van drie van haar lichtwachters van de vuurtoren op Maiden Rock, vijftien mijl ten zuidwesten van Land's End. De namen van de betreffende mannen zijn: hoofdlichtwachter Arthur Black, eerste lichtwachter William 'Bill' Walker en tweede lichtwachter Vincent Bourne. Hun verdwijning werd gisterochtend ontdekt door een plaatselijke schipper en diens bemanning toen zij een aflosser voor de heer Walker op Maiden Rock wilden afzetten en laatstgenoemde mee terug wilden nemen.

Vooralsnog zijn er geen aanwijzingen omtrent de verblijfplaats van de vermiste mannen en er is nog geen officiële verklaring uitgegeven. De zaak is in onderzoek.

Negen verdiepingen

De ontschepping vergt uren. Een tiental mannen beklimt het ijzeren laddertje met de zilte smaak van angst op hun tong. Hun oren zijn uitgebeten en hun handen bloederig en ijskoud.

Wanneer ze bij de deur zijn aangekomen blijkt die vanbinnen te zijn afgesloten. Wat betekent dat er een stalen plaat die speciaal gemaakt is om stortzeeën en orkaanstormen te kunnen weerstaan met brute kracht en breekijzers moet worden gesloopt.

Later krijgt een van de mannen de bibberatie, oncontroleerbare rillingen, deels als gevolg van uitputting en deels door de ongerustheid die aan hem geknaagd heeft nadat de afflossingsboot van Jory Martin door niemand op Maiden Rock werd verwelkomd en Trident House hun had opgedragen daar poolshoogte te gaan nemen.

Drie van hen gaan de vuurtoren binnen. Daar is het donker en er hangt een bedompte lucht, die kenmerkend is voor de vuurtorens in zee waar men achter geblindeerde ramen op een kluitje bijeen zit. In de opslagruimte valt weinig te zien: logge vormen, gemaskeerd door het schemerduister, trossen touw, een zwemvest, een rubberboot die op zijn kop is opgehangen. Alles is onaangeroerd.

De oliepakken van de vuurtorenwachters hangen als vissen aan een haakje in het duister. Ze roepen de namen van de eigenaren door een mangat in de zoldering. Het geluid stijgt via de wenteltrap omhoog.

‘Arthur. Bill. Vincent. Vince, ben je daar? Bill?’

Het is griezelig, zoals hun levende stemmen door de stilte snij-

den, de robuuste, onbehoorlijk luide stilte. De mannen verwachten geen antwoord. Trident had hun gezegd dat het om een reddingsoperatie zou gaan, maar dit wordt een zoektocht naar lijken. Elke hoop die ze hebben gekoesterd dat de vuurtorenwachters waren ontkomen is vervlogen. De deur was vergrendeld. Ze moeten hier ergens binnen zijn.

‘Breng ze in alle rust naar de wal,’ heeft Trident gezegd. ‘Doe het zo opvallend mogelijk. Zoek een schipper die zijn mond weet te houden. Trek geen aandacht, maak geen stennis, niemand hoeft het te weten. En zorg ervoor dat het licht vannacht brandt, laat in godsnaam iemand daarvoor zorgen.’

Drie mannen bestijgen achter elkaar de trap. Op de volgende verdieping liggen langs de muur de slagpijpjes en ladingen van het mistkanon. Er is niets wat erop wijst dat er is gevochten. Elke man denkt aan thuis, aan zijn vrouw en zijn kinderen als hij die heeft, aan de warmte van het haardvuur en een hand op zijn rug: ‘Lange dag gehad, lieverd?’ De toren kent geen gezinnen. Hij kent maar drie vuurtorenwachters, drie mannen die hier ergens moeten liggen, dood. Waar zullen ze de lijken aantreffen? En in welke staat zullen die verkeren?

Ze klimmen verder naar de derde verdieping, waar de vaten petroleum staan, en door naar de vierde, waar de olie voor de brander is opgeslagen. Een van de mannen roept nog maar eens, meer om die tergende stilte te doorbreken dan om enige andere reden. Er is niets wat erop wijst dat de mannen de benen hebben genomen of zijn gevlucht, niets wat aangeeft dat de mannen waar dan ook maar naartoe zijn gegaan.

Vanaf de verdieping met de olievoorraad klimmen ze verder via de gietijzeren wenteltrap die langs de binnenmuur omhoog spiraalt, helemaal tot aan het lichthuis. De leuning glimt. Ze zijn een uitzonderlijk slag, vuurtorenwachters, geobsedeerd als ze zijn door het tot in de puntjes doorvoeren van huishoudelijke taken, zoals poetsen, opruimen en schrobben. Een vuurtoren is de schoonste plek die je ooit zult betreden. De mannen onderzoeken het koper